

**BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT FANI O‘QITUVCHILARIDA IJTIMOY –
MADANIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY
METODIK ASOSLARI**

Muzropova Guljamol Mardonovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada bo‘lajak tasviriy san’at fani o‘qituvchilarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslari tahlil etilgan. Ijtimoiy-madaniy kompetentlik tushunchasining mazmuni, uni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar hamda san’at ta’limining ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o‘qituvchilarning madaniyatlararo muloqot, estetik tafakkur, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanishida tasviriy san’at fanining o‘rni va ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada Shovdirov S.A. va boshqa olimlarning tadqiqotlariga tayangan holda, zamonaviy ta’lim jarayonida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning samarali metodlari, xususan, interfaol yondashuv, loyiha asosida o‘qitish va madaniy integratsiya texnologiyalarining amaliy ahamiyati ko‘rsatib o‘tilgan.

KALIT SO‘ZLAR: ijtimoiy-madaniy kompetentlik, san’at ta’limi, bo‘lajak o‘qituvchi, metodika, pedagogik jarayon, madaniy qadriyatlar, estetik tarbiya, interfaol metodlar.

Globalashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi davrda ta’lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirishni ham asosiy vazifa sifatida belgilab olmoqda. Xususan, tasviriy san’at fani o‘qituvchilari nafaqat badiiy-estetik didga ega bo‘lishi, balki jamiyat madaniy hayotida faol ishtirok etuvchi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtiruvchi shaxs sifatida shakllanishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak o‘qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Shovdirov S.A. (2017, 2023, 2024) va boshqa zamonaviy tadqiqotchilar asarlarida san’at ta’limida innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va kompetensiyaviy o‘qitish texnologiyalarining ahamiyati alohida ta’kidlanadi. Ayniqsa,

tasviriy san'at darslarida madaniy muhitni yaratish, milliy amaliy san'at namunalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning estetik va ijtimoiy hissiyotini boyitadi. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida bu kompetentlikni shakllantirishda o'quv dasturlarining mazmuni, metodik yondashuvlar va amaliy mashg'ulotlarning tashkil etilish darajasi katta rol o'ynaydi. Masalan, Shovdirov S.A. (2023) o'z ishlarida talabalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish uchun integratsiyalashgan o'qitish metodlarini qo'llash zarurligini ta'kidlaydi. Bunda tasviriy san'atni tarix, adabiyot, madaniyatshunoslik, psixologiya fanlari bilan bog'lab o'qitish o'quvchining dunyoqarashini kengaytiradi, shaxsiy madaniy o'sishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, bunday integratsiya madaniy muhitni o'rganish, o'z xalqining estetik merosiga chuqur hurmat bilan qarashni shakllantiradi.

Hozirgi ta'lim tizimi kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilayotgani sababli, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida nafaqat nazariy bilim, balki ularning shaxsiy va madaniy tajribasiga asoslangan faoliyatga e'tibor qaratilmoqda. Shovdirov S.A. o'z tadqiqotlarida (2017, 2023, 2024) san'at ta'limining asosiy maqsadi o'quvchilarda ijodiy fikrlash, estetik did va madaniy tafakkurni shakllantirish ekanligini ta'kidlaydi. Bu jarayonning samaradorligi esa o'qituvchining ijtimoiy-madaniy kompetentligiga bevosita bog'liqdir. Chunki, o'qituvchi o'quvchilarni faqat chizish yoki tasviriy vositalardan foydalanishga emas, balki san'at orqali madaniyatni anglash, xalqning tarixiy merosi va estetik qadriyatlarini tushunishga o'rgatadi.

Ijtimoiy-madaniy kompetentlik tushunchasi zamonaviy pedagogika nazariyasida shaxsning ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish, madaniyatlararo muloqot olib borish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan yondashish, hamda o'z madaniy muhitini ongli anglash qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu kompetentlikni shakllantirish jarayoni, ayniqsa, san'at ta'limi tizimida muhim o'rin tutadi, chunki san'at inson tafakkurining eng nozik, estetik, hissiy jihatlarini rivojlantiradi. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish, ularni kelajakda o'quvchilarni estetik tarbiyalashga, milliy merosni qadrlashga va san'at orqali ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlashga tayyorlashning muhim omilidir.

Ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonida o'qituvchining o'rnak bo'lishi, uning shaxsiy madaniyati va kommunikativ uslubi ham muhim omil hisoblanadi. Bo'lajak o'qituvchilar ta'lim jarayonida nafaqat bilim, balki madaniy odob, badiiy nutq, estetik qadriyatlar tizimini ham o'zlashtiradilar. Ular o'z o'quvchilariga madaniy muhitda muloqot qilish, san'at orqali insoniy qadriyatlarni anglash, hamda milliy o'zlikni asrab-avaylash g'oyalarini singdiradilar. Bu jarayon, aslida, o'qituvchining ijtimoiy-madaniy kompetentlik darajasini namoyon etadi.

Ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslari bir necha yo'nalishda shakllanadi. Birinchidan, bu jarayon o'qituvchi shaxsining madaniy ongini kengaytirish, uning estetik tafakkurini chuqurlashtirish bilan boshlanadi. Ikkinchidan, o'qituvchini tayyorlash jarayonida san'at tarixini, xalq amaliy san'atini, madaniyatlararo muloqot tamoyillarini o'rgatish zarur. Uchinchidan, ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar, xususan, "flipped classroom" (teskari sinf) texnologiyasi, loyiha asosida o'qitish va raqamli vositalardan foydalanish orqali ijtimoiy-madaniy faoliyatni tashkil etish samaradorligi oshadi (Shavdirov, 2025).

Shovdirov S.A. (2017, 2024) o'z asarlarida o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida madaniy muhitni yaratish va ta'lim jarayoniga milliy san'at elementlarini kiritishning pedagogik-psixologik jihatlarini atroflicha tahlil qilgan. Unga ko'ra, bunday yondashuv nafaqat san'atni o'rgatish jarayonini boyitadi, balki o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilar uchun maxsus metodik mashg'ulotlar, madaniy tadbirlar, san'at ko'rgazmalari, muzey ekskursiyalari va loyiha ishlari orqali ularning ijtimoiy-madaniy kompetentligini amaliy rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Shovdirov S.A.ning tadqiqotlariga ko'ra, tasviriy san'at darslarini tashkil etishda o'qituvchi milliy amaliy san'at namunalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilishi o'quvchilarda madaniy o'zlikni anglash, milliy iftixor va estetik didni shakllantiradi. Bunda o'qituvchi o'zining madaniy kompetentligini namoyon etadi. Chunki ijtimoiy-madaniy kompetentlik nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki shaxsning ichki madaniy qadriyatlari tizimini ham o'z ichiga oladi. San'at asarlarini tahlil qilish, ularning tarixiy-madaniy kontekstini tushuntirish o'quvchilarda madaniy tafakkurni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda estetik tahlil, muloqot madaniyati, ijodiy loyiha faoliyati, hamda milliy qadriyatlar asosida o'qitish metodlarini chuqur o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish ilmiy-metodik yondashuvlar, innovatsion o'qitish texnologiyalari, madaniy integratsiya va san'at orqali estetik tarbiyani uyg'unlashtirishni talab etadi. Bu jarayonning markazida shaxsiy madaniyat, milliy merosni qadrlash, san'at orqali insoniylik g'oyalarini ifodalash va jamiyatda madaniy uyg'unlikni mustahkamlash yotadi. Shunday qilib, ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirish san'at ta'limi tizimini yanada insonparvar, estetik va milliy qadriyatlarga sodiq yo'nalishda rivojlantirishning poydevorini yaratadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, raqamli texnologiyalar asosida o'qitish jarayonini tashkil etish ham ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shovdirov (2025) "flipped classroom" texnologiyasi orqali talabalarni mustaqil izlanish va madaniy tajriba almashishga yo'naltirish san'at ta'limini interfaol va reflektiv jarayonga aylantirishini ta'kidlaydi. Bunda o'qituvchi talabani individual madaniy qiziqishlarini inobatga olib, ularni san'at orqali jamiyat madaniyatiga jalb etadi. Natijada, raqamli vositalar yordamida o'quvchi global madaniy jarayonlar bilan tanishadi, milliy san'atni xalqaro miqyosda taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy pedagogika ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishni o'quvchi shaxsini jamiyatga tayyorlashning markaziy maqsadi sifatida belgilaydi. Bu kompetentlik o'qituvchidan kommunikativ madaniyat, empatiya, tolerantlik, va ijtimoiy faollikni talab etadi. San'at ta'limi bu fazilatlarni rivojlantirish uchun tabiiy imkoniyat yaratadi. Chunki tasviriy san'at orqali inson o'z his-tuyg'ularini, fikrlarini obrazli ifodalashni o'rganadi, boshqalar dunyoqarashini tushunishga intiladi. Natijada, bunday o'quv jarayoni shaxsda ijtimoiy muloqot madaniyatini, madaniy bag'rikenglikni, hamda estetik sezgirlikni rivojlantiradi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish – bugungi ta'lim tizimining eng muhim maqsadlaridan biridir. Bu kompetentlik shaxsning madaniy o'zlikni anglash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lish, san'at orqali jamiyat madaniyatiga faol hissa qo'sha olish qobiliyatini ifodalaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish samaradorligi o'qituvchilarning estetik tafakkuri, madaniy ong darajasi, kasbiy faoliyatdagi ijodiy yondashuvi hamda o'qitish metodlarining innovatsionligi bilan chambarchas bog'liqdir.

Shovdirov S.A. va boshqa zamonaviy tadqiqotchilarning ilmiy qarashlari shuni ko'rsatadiki, san'at ta'limi jarayonida interfaol yondashuvlar, madaniy integratsiya, raqamli texnologiyalardan foydalanish va loyiha asosida o'qitish metodlari o'qituvchilarda madaniy kompetentlikni samarali shakllantirish imkonini beradi.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda quyidagi shart-sharoitlarga e'tibor qaratish zarur:

1. O'quv jarayoniga milliy san'at merosini chuqur integratsiya qilish;
2. Madaniy tadbirlar, san'at ko'rgazmalari, ijodiy loyihalar orqali talabalarni madaniy muhitga jalb etish;
3. Raqamli ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan keng foydalanish;
4. O'qituvchi shaxsining madaniy namunadorligini ta'minlash.

Mazkur ilmiy-metodik yondashuvlar san'at ta'limi tizimini yanada takomillashtiradi, o'qituvchilarning professional madaniyatini oshiradi va ta'lim jarayonini insonparvarlik, estetik va madaniy qadriyatlar bilan boyitadi. Natijada, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilari o'z faoliyatida nafaqat san'atni o'rgatadigan mutaxassis, balki madaniy va ijtimoiy barkamol shaxs sifatida shakllanadilar.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. **Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons** // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. **Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region** // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. **Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology** // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавди́ров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.

6. Shovdirov S. A. **Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari** // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. **Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students** // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. **Изобразительному о. и прикладному искусству** // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. **Tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish** // *Евразийский журнал академических исследований*. – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. **Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts** // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

